

บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัย

ในบทนี้ผู้ศึกษาจะขอกล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยสำหรับการศึกษาคั้งนี้ ซึ่งจะประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา การเลือกตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ตัวแปรที่ใช้ศึกษา นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา การวัดตัวแปร การเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อจำกัดของข้อมูล การประมวลผล วิธีการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล ผลการสัมภาษณ์ ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนผู้สูงอายุ และลักษณะทั่วไปของตัวอย่าง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ได้แก่ ผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ในจังหวัด นครศรีธรรมราช ซึ่งมีประชากรสูงอายรรวมทั้งสิ้น 120,156 คน (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด นครศรีธรรมราช, 2540: ก-11)

การเลือกตัวอย่าง

เนื่องจากจังหวัดนครศรีธรรมราชแบ่งออกเป็น 21 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ โดยมีพื้นที่เป็น เขตเมือง 3 แห่งใน 3 อำเภอ จึงแบ่งการเลือกตัวอย่างออกเป็น 2 แบบคือ การเลือกตัวอย่างจาก เขตเมือง ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) และการเลือกตัวอย่างในเขต ชนบทใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิหลายขั้นตอน (stratified multistage sampling) ตาม รายละเอียดต่อไปนี้

การเลือกตัวอย่างจากเขตเมือง มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 จับฉลากเลือกเขตเมือง 1 แห่งจาก 3 แห่ง ได้แก่ เทศบาลนครนครศรีธรรมราช ในเขตอำเภอเมือง เทศบาลเมืองปากพ่อง ในเขตอำเภอปากพ่อง เทศบาลตำบลปากแพรก ในเขตอำเภอยี่งอง ในขั้นตอนนี้จับฉลากได้เทศบาลเมืองปากพ่อง

ขั้นตอนที่ 2 จับฉลากเลือกชุมชน 2 ชุมชน ในเขตเทศบาลเมืองปากพ่องซึ่งประกอบด้วยชุมชนจำนวน 8 ชุมชน ชุมชนที่จับฉลากได้ ได้แก่ ชุมชนหูล่องและชุมชนคันทาด

ขั้นตอนที่ 3 สัมภาษณ์ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองปากพ่องจากชุมชนหูล่องและชุมชนคันทาด โดยสัมภาษณ์ผู้สูงอายุครัวเรือนละ 1 คน หากครัวเรือนใดมีผู้สูงอายุอยู่อาศัยมากกว่า 1 คน จะให้หมายเลขแก่ผู้สูงอายุทุกรายในครัวเรือนนั้น เรียงตามลำดับอายุจากมากมาหาน้อย แล้วใช้ตารางเลขสุ่มที่จัดเตรียมไว้แล้วในแบบสัมภาษณ์ สุ่มเพื่อสัมภาษณ์ผู้สูงอายุเพียง 1 คนเท่านั้น

การเลือกตัวอย่างจากเขตชนบท มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 จับฉลากเลือกอำเภอตัวอย่างเขตละ 1 อำเภอ จากการแบ่งเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชออกเป็น 4 เขต ตามแบบการแบ่งเขตพื้นที่สาธารณสุข ได้แก่

เขตพื้นที่ที่ 1 ประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอท่าศาลา อำเภอสิชล
อำเภอขนอม อำเภอพรหมคีรี อำเภอพระพรหม และ
กิ่งอำเภอนบพิตำ จับฉลากได้อำเภอสิชล

เขตพื้นที่ที่ 2 ประกอบด้วย อำเภอปากพ่อง อำเภอหัวไทร อำเภอ
เชียรใหญ่ อำเภอชะอวด และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ
นครศรีธรรมราช จับฉลากได้อำเภอเฉลิมพระเกียรติ
นครศรีธรรมราช

เขตพื้นที่ที่ 3 ประกอบด้วย อำเภอยี่งอง อำเภอทุ่งใหญ่ อำเภอ
ร้อนพิบูลย์ อำเภอนาบอน อำเภอบางขัน และอำเภอ
จุฬาภรณ์ จับฉลาก ได้อำเภอยี่งอง

เขตพื้นที่ที่ 4 ประกอบด้วย อำเภอฉวาง อำเภอพิบูลย์ อำเภอลานสกา
อำเภอถ้ำพรรณรา และกิ่งอำเภอช้างกลาง จับฉลากได้
อำเภอพิบูลย์

ขั้นตอนที่ 2 จับฉลากตำบลตัวอย่าง อำเภอละ 1 ตำบล (ยกเว้นเขตเทศบาล) ดังนี้

อำเภอสิชล ประกอบด้วย ตำบลสิชล ตำบลทุ่งปรัง ตำบลฉลอง
ตำบลเสภา ตำบลเปลี่ยน ตำบลสี่ขีด ตำบลเทพราช
และตำบลเขาน้อย จับฉลากได้ตำบลทุ่งปรัง

อำเภอเฉลิมพระเกียรติบรมดิศรัจฉิธรรมราช ประกอบด้วย ตำบลเชียรเขา
ตำบลคอนทรอ ตำบลสวนหลวง และตำบลทางพูน
จับฉลากได้ตำบลคอนทรอ

อำเภอทุ่งสง ประกอบด้วย ตำบลปากแพรก (เขตเมืองยกเว้นไม่นำมา
จับฉลาก) ตำบลชะเมา ตำบลหนองหงส์ ตำบลนาโพธิ์
ตำบลควนกรด ตำบลเขาขาว ตำบลนาไม้ไผ่ ตำบลเขาโร
ตำบลน้ำตก ตำบลกะปาง ตำบลที่วัง ตำบลนาหลวงเสน
และตำบลถ้ำใหญ่ จับฉลากได้ตำบลที่วัง

อำเภอพิบูลย์ ประกอบด้วย ตำบลพิบูลย์ ตำบลกระทุง ตำบลเขาพระ
ตำบลยางค้อม และตำบลคอนกลาง จับฉลากได้ตำบล
เขาพระ

ขั้นตอนที่ 3 จับฉลากเลือกหมู่บ้านตัวอย่าง ตำบลละ 1 หมู่บ้าน

ตำบลทุ่งปรัง 12 หมู่บ้าน จับฉลากได้หมู่ที่ 7 บ้านปลายทอน

ตำบลคอนทรอ 8 หมู่บ้าน จับฉลากได้หมู่ที่ 5 บ้านคอนทรอ

ตำบลที่วัง 10 หมู่บ้าน จับฉลากได้หมู่ที่ 4 บ้านฉาง

ตำบลเขาพระ 11 หมู่บ้าน จับฉลากได้หมู่ที่ 11 บ้านจุฬารักษ์พัฒนา

ในแต่ละหมู่บ้านทั้ง 4 หมู่บ้านนี้ จะสัมภาษณ์ผู้สูงอายุทุกครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ ครัวเรือนละ 1 คน ถ้าครัวเรือนใดมีผู้สูงอายุเกินกว่า 1 คน จะให้หมายเลขผู้สูงอายุเรียงลำดับอายุจากมากลงมาหาน้อย แล้วใช้ตารางเลขสุ่มที่ได้จัดเตรียมไว้แล้วในแบบสัมภาษณ์ สุ่มสัมภาษณ์ผู้สูงอายุเพียง 1 คน เช่นเดียวกับในเขตเมือง

ในกรณีผู้สูงอายุที่เข้าข่าย (ทั้งในเขตเมืองและชนบท) ไม่อยู่ในวันที่ผู้สัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ ก็จะนัดหมายเพื่อมาสัมภาษณ์ใหม่ในวันถัดไป ถ้ามีผู้สูงอายุที่เข้าข่ายในครัวเรือนเพียงคนเดียวแต่ไม่สามารถให้สัมภาษณ์ได้ไม่ว่าจะเป็นเหตุผลใดก็ตามจะตัดออกเลย ถ้ามีผู้สูงอายุ 2 คนในครัวเรือนเดียวกัน หลังจากใช้ตารางเลขสุ่มได้ผู้สูงอายุที่เข้าข่ายแล้วแต่ผู้สูงอายุที่ถูกเลือกไม่สามารถให้สัมภาษณ์ได้ จะสัมภาษณ์ผู้สูงอายุอีกคนหนึ่งแทน และถ้ามีผู้สูงอายุในครัวเรือนเดียวกัน 3 คนขึ้นไป แต่ผู้สูงอายุที่ใช้ตารางเลขสุ่มได้แล้วไม่สามารถให้สัมภาษณ์ได้ จะใช้ตารางเลขสุ่มใหม่อีกครั้ง โดยตัดผู้สูงอายุที่ไม่สามารถให้สัมภาษณ์ได้ออก

จากการสุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนต่างๆนี้แล้ว พบว่ามีผู้สูงอายุที่เข้าข่ายจำนวน 491 คน แต่สามารถทำการสัมภาษณ์ได้เพียง 402 คน คิดเป็นร้อยละ 81.8 โดยเป็นผู้สูงอายุในเขตเมืองจำนวน 184 คน และในเขตชนบทจำนวน 218 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นแบบสัมภาษณ์ (คู่มือภาคผนวก) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบบันทึกครัวเรือน ซึ่งจะสัมภาษณ์ผู้ใหญ่คนใดก็ได้ที่อยู่ในครัวเรือนคำถามประกอบด้วย จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายละเอียดเกี่ยวกับสมาชิกในครัวเรือน ได้แก่ ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ นอกจากนี้จะมีคำถามทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งน้ำดื่ม ส้วม ไฟฟ้า สิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน คำถามทั้งหมดในส่วนนี้รวม 13 ข้อ

ส่วนที่ 2 เป็นแบบประวัติทั่วไปของผู้สูงอายุผู้ให้สัมภาษณ์ คำถามประกอบด้วย ลักษณะส่วนตัวของผู้สูงอายุ ได้แก่ เพศ อายุ ความสามารถในการอ่านหรือเขียนหนังสือ ศาสนา สถานภาพสมรส จำนวนครั้งของการแต่งงาน การทำงาน รายได้ หนี้สิน กรรมสิทธิ์ในที่ดินและที่อยู่อาศัย ลักษณะการอยู่อาศัย การมีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจในครัวเรือน การเจ็บป่วย สถานที่รักษา ความขัดแย้งกับสมาชิกในครัวเรือน งานบ้าน งานอดิเรก เวลาว่าง เพื่อนฝูง การมีตำแหน่งทางสังคมและการเป็นสมาชิกกลุ่ม ในส่วนนี้จะประกอบด้วยคำถาม 47 ข้อ

ส่วนที่ 3 เป็นแบบประเมินคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นเครื่องมือขององค์การอนามัยโลกที่ใช้วัดคุณภาพชีวิตภาคสนาม (WHOQOL - BREF) ประกอบด้วยคำถามจำนวน 26 ข้อ จาก 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านสุขภาพกาย เป็นการประเมินสุขภาพทางกายของผู้สูงอายุ (จำนวน 7 ข้อ) ได้แก่

- 1) ความเจ็บปวด (ทางกาย) เป็นอุปสรรคสักัดกันไม่ให้ท่านทำในสิ่งที่ท่านต้องการทำมากน้อยแค่ไหน
- 2) ท่านมีกำลังเพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวันมากน้อยเพียงใด
- 3) ท่านนอนหลับได้ดีมากน้อยแค่ไหน
- 4) ท่านสามารถไปไหนมาไหนได้ดีเพียงใด
- 5) ท่านพอใจกับความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวันของท่านเพียงใด
- 6) ท่านจำเป็นต้องไปหาหมอหรือกินยาในชีวิตประจำวันมากน้อยเพียงใด
- 7) ท่านพอใจกับความสามารถในการทำงานของท่านเพียงใด

2. องค์กรประกอบด้านสภาพจิตใจ เป็นการประเมินสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ (จำนวน 6 ข้อ) ได้แก่

- 8) ท่านมีความพอใจในชีวิตมากน้อยเพียงใด
- 9) ท่านมีสมาธิเพียงใด
- 10) ท่านพึงพอใจตัวของตนเองเพียงใด
- 11) ท่านยอมรับสภาพร่างกายของท่านเพียงใด (เช่น รูปร่างหน้าตา ผิวพรรณ ที่เปลี่ยนไปตามวัย หรือสังขาร)
- 12) ท่านมีความรู้สึกเหงา เศร้าสร้อย หดหู่ ผิดหวัง หรือวิตกกังวลบ่อยครั้งแค่ไหน
- 13) ท่านมีความรู้สึกที่ชีวิตของท่านมีความหมายเพียงใด (การมีชีวิตอยู่ของท่านยังเป็นประโยชน์ต่อตัวท่านเอง บุคคลอื่น หรือสังคม ตามความรู้สึกของท่านหรือไม่เพียงใด)

3. องค์กรประกอบด้านความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นการประเมินความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุ (จำนวน 3 ข้อ) ได้แก่

- 14) ท่านพอใจที่จะพบปะพูดคุยหรือสังสรรค์กับผู้อื่นเพียงใด
- 15) ท่านพอใจกับความช่วยเหลือหรือได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนๆเพียงใด
- 16) เรื่องเพศถือว่าเป็นเรื่องปกติวิสัยของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นคนในวัยไหน หรือเพศใดก็ตาม สำหรับท่าน ท่านพอใจชีวิตทางเพศของท่านเพียงใด

4. องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อม เป็นการประเมินสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ (จำนวน 8 ข้อ) ได้แก่

- 17) ท่านมีความรู้สึกปลอดภัยในชีวิตประจำวันเพียงใด (เช่น ปลอดภัยต่ออุบัติเหตุ โจรผู้ร้าย หรือถูกทำร้าย เป็นต้น)
- 18) ท่านพอใจกับสภาพบ้านที่ท่านอยู่อาศัยเพียงใด
- 19) ท่านมีเงินพอใช้จ่ายตามที่ต้องการเพียงใด
- 20) ท่านพอใจกับบริการด้านสุขภาพที่ท่านได้รับเพียงใด (การเข้าถึงบริการ มีสถานบริการเมื่อขามเจ็บป่วย)
- 21) ท่านได้รับข่าวสารที่ต้องการแต่ละวันเพียงใด (ได้รับรู้ รับประทานในสิ่งที่ต้องการจะรู้ จะทราบ)
- 22) ท่านมีโอกาสได้พักผ่อนสบายๆ สักแค่ไหน
- 23) สภาพแวดล้อมตัวท่านเป็นอย่างไร (เช่น กลิ่น เสียง ฝุ่น ควัน)
- 24) ท่านพอใจกับการคมนาคมเพียงใด (ความสะดวกสบายเกี่ยวกับถนนหนทาง และยานพาหนะในการเดินทางไปไหนมาไหน)

5. เป็นคำถามที่ให้ผู้สูงอายุประเมินคุณภาพชีวิตและสุขภาพโดยรวมด้วยตนเอง (จำนวน 2 ข้อ) ได้แก่

- 25) ท่านพอใจกับสุขภาพของท่านเพียงใด
- 26) ถ้าคุณภาพชีวิตหมายถึง การอยู่ดีมีสุข ท่านคิดว่าคุณภาพชีวิตของท่านอยู่ในระดับใด (ถ้าเปรียบเทียบกับคุณภาพชีวิตกับชั้นบันไดแล้ว ผู้ที่มีความเป็นอยู่ไม่ดี ไม่มีความสุขในชีวิตเลยเท่ากับยืนอยู่ที่บันไดขั้นที่ 1 ผู้ที่อยู่ดีมี

ความสุข เท่ากับขึ้นอยู่กับบ้านใดชั้นที่ 5 ท่านคิดว่าท่านขึ้นอยู่กับบ้านใดชั้นที่เท่าไร)

สำหรับแบบสัมภาษณ์ในส่วนที่ 3 นี้ จะมีคำตอบให้เลือกตอบจาก 5 ตัวเลือก ได้แก่

ไม่เลย - เล็กน้อย - ปานกลาง - มาก - มากที่สุด หรือ

ไม่เลย - นานๆ ครั้ง - ปานกลาง - บ่อยๆ - เสมอ หรือ

ไม่พอใจมาก - ไม่พอใจ - เฉยๆ - พอใจ - พอใจมาก หรือ

แย่มาก - แย่ - กลางๆ - ดี - ดีมาก

ตัวแปรที่ใช้ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ศึกษาประกอบด้วย

1. ตัวแปรตาม คือ คุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยของคะแนน จากการวัดคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

2. ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1 ตัวแปรทางประชากร ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส และโรคประจำตัว

2.2 ตัวแปรทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ประเภทของงานอาชีพก่อนอายุ 60 ปี การทำงานเชิงเศรษฐกิจในปัจจุบัน ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน และการมีบ้านพักอาศัยเป็นของตนเอง

2.3 ตัวแปรทางสังคม ประกอบด้วย การศึกษา เขตที่อยู่อาศัย การอยู่อาศัย จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรม และการมีงานอดิเรกทำ

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

7. การศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาชั้นสูงสุดที่ผู้สูงอายุเรียนจบ แบ่งเป็น
- 1) ไม่ได้เรียน หมายถึง ผู้สูงอายุที่ไม่เคยเข้าเรียนและอ่านหรือเขียนหนังสือไม่ได้
 - 2) ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า หมายถึง จบการศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
 - 3) ระดับสูงกว่าชั้นประถม หมายถึง จบการศึกษาสูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

(คำถามข้อ B5)

8. ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน หมายถึง ระดับความมั่งคั่งของครัวเรือนที่ประเมินจากสภาพความเป็นอยู่และสิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับสูง ระดับปานกลาง และระดับต่ำ (คำถามข้อ A9 และ A13)

9. เขตที่อยู่อาศัย หมายถึง ท้องถิ่นที่ผู้สูงอายุผู้ให้สัมภาษณ์อาศัยอยู่ แบ่งเป็น

- 1) เขตเมือง หมายถึง ท้องถิ่นที่มีฐานะเป็นเทศบาลตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496
- 2) เขตชนบท หมายถึง ท้องถิ่นที่อยู่นอกเขตเทศบาล

(ดูจากหน้าปกของแบบสัมภาษณ์)

10. การอยู่อาศัย หมายถึง ผู้สูงอายุผู้ให้สัมภาษณ์อาศัยอยู่กับใครแบ่งเป็น

- 1) อยู่คนเดียว หมายถึง ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่เพียงลำพัง ไม่มีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน
- 2) อยู่กับคู่สมรสและ/หรือบุตร และ/หรือญาติอื่นๆ
- 3) อยู่กับญาติอื่นๆ ที่ไม่ใช่คู่สมรสหรือบุตร

การอยู่อาศัยนี้เป็นการอยู่ร่วมครัวเรือนเดียวกับผู้สูงอายุไม่ต่ำกว่า 6 เดือน นับถึงวันที่เก็บข้อมูล (คำถามข้อ A2 และ B29)

11. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน หมายถึง จำนวนคนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกับผู้สูงอายุไม่ต่ำกว่า 6 เดือน นับถึงวันที่เก็บข้อมูล (คำถามข้อ A1)

12. สมาชิกกลุ่มหรือชมรม หมายถึง การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือชมรมต่างๆ ของผู้สูงอายุ เช่น กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ชมรมผู้สูงอายุ หรือกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น (คำถามข้อ B47)

การวัดตัวแปร

การวัดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มีการสร้างดัชนีสำหรับชี้วัดตัวแปรอิสระ และตัวแปรตามบางตัว ดังนี้

1. การวัดคุณภาพชีวิต ใช้เครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตภาคสนามขององค์การอนามัยโลก (WHOQOL - BREF) ที่สร้างจากดัชนีด้านสุขภาพ สภาพจิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และสภาพแวดล้อม

ดัชนีที่ใช้วัดนี้ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์จำนวน 26 ข้อ สร้างแบบลิเคิร์ตสเกล โดยมีคำตอบให้เลือกได้ 5 ตัวเลือก

การให้คะแนนนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคำถามว่าจะเป็นในทิศทางบวกหรือลบ ถ้าเป็นทิศทางบวกลำดับคะแนนจะเป็น 1 2 3 4 และ 5 ได้แก่คำถามในส่วนที่ 3 ข้อ 2 3 4 5 7 8 9 10 11 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 และ 26 แต่ถ้าเป็นทิศทางลบคะแนนจะเป็น 5 4 3 2 และ 1 ได้แก่คำถามในส่วนที่ 3 ข้อ 1 6 และ 12 คะแนนรวมทั้งหมดที่ได้จะเป็นคะแนนคุณภาพชีวิต

สำหรับการกระจายของคะแนนคุณภาพชีวิตปรากฏอยู่ในตารางที่ 2.5 โดยรวมค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตที่ได้คือ 94.81

2. การวัดฐานะเศรษฐกิจของครัวเรือน จะใช้ดัชนีวัดความมั่งคั่งของครัวเรือนซึ่งสร้างจากตัวแปรหลายตัว ได้แก่ การมีสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ในครัวเรือน และประเภทของส้วมที่ใช้ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

สิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน

- โทรทัศน์สี	1	คะแนน
- เครื่องเล่นวีดีโอ	1	คะแนน
- รถจักรยานยนต์	1	คะแนน
- รถยนต์	1	คะแนน
- ตู้เย็น	1	คะแนน
- เครื่องปรับอากาศ	1	คะแนน
- โทรศัพท์	1	คะแนน

ส่วน

-ส่วนหลุมหรือ ไม่มีส่วน	0	คะแนน
-ส่วนซิม	1	คะแนน
-ส่วนซีกโครก	2	คะแนน

ดังนั้น ดัชนีที่วัดฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนจึงเท่ากับผลรวมของคะแนนสิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือนและประเภทของส่วนที่ใช้ข้างต้น แล้วจึงจัดกลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ออกเป็น 3 ระดับ (รายละเอียดการจัดระดับดูในภาคผนวก) ดังนี้

ครัวเรือนที่มีคะแนนต่ำกว่า 3 คะแนน หมายถึงครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับต่ำ

ครัวเรือนที่มีคะแนน 3 - 4 คะแนน หมายถึงครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับกลาง

ครัวเรือนที่มีคะแนนตั้งแต่ 5 คะแนนขึ้นไป หมายถึงครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำในระหว่างวันที่ 17 กันยายน 2540 ถึง วันที่ 19 ธันวาคม 2540 โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเองทั้งหมด ซึ่งมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. จดรายชื่อผู้สูงอายุจากทะเบียนบ้านที่สำนักทะเบียนสังกัดสำนักงานเทศบาลสำหรับเขตเมือง และแผนกทะเบียนราษฎรสังกัดที่ว่าการอำเภอสำหรับเขตชนบท ในชุมชนและหมู่บ้านที่ได้จากการสุ่มเลือกตัวอย่าง โดยตรวจดูทะเบียนบ้านทุกฉบับตามลำดับเลขที่บ้านและคัดลอกรายชื่อบุคคลในครัวเรือนทุกคนที่เกิดตั้งแต่ก่อนเดือนกันยายน พ.ศ.2480

2. ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้สูงอายุตามครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุทุกครัวเรือน โดยสัมภาษณ์ที่ละหมู่บ้านจนครบทุกหมู่บ้านทุกชุมชนจากการสุ่มเลือกตัวอย่าง

1. ในการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่ตกเป็นตัวอย่าง สัมภาษณ์เฉพาะผู้สูงอายุที่สามารถให้สัมภาษณ์ได้เท่านั้น ส่วนผู้ที่มีปัญหาในการให้สัมภาษณ์ เช่น ผู้ที่มีปัญหาเกี่ยวกับการเจ็บป่วย หรือ การได้ยิน หรือการหลงลืม ตลอดจนผู้ที่ไม่ว่างในวันทำการสัมภาษณ์ ทำให้ไม่ได้ข้อมูลของผู้สูงอายุกลุ่มนี้ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยรวม เนื่องจากผู้สูงอายุกลุ่มนี้น่าจะมีคุณภาพชีวิตต่ำกว่าผู้สูงอายุที่สามารถให้สัมภาษณ์ได้

2. ตัวแปรอิสระเรื่องโรคประจำตัวของผู้สูงอายุ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ โดยมิได้มีการจำกัดว่า จะได้รับการตรวจหรือวินิจฉัยจากแพทย์หรือบุคลากรทางการแพทย์เท่านั้น คำตอบจึงเป็นการประเมินจากตัวผู้สูงอายุเองว่ามีหรือไม่มีโรคประจำตัวนั้นๆ ดังนั้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตัวแปรโรคประจำตัวอาจจะคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

การประมวลผล

หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงได้ดำเนินการขั้นตอนต่อไปดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละชุด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง สมบูรณ์ และครบถ้วน
2. จัดทำคู่มือลกรหัส
3. ลกรหัสในแบบสอบถาม
4. บันทึกข้อมูลที่ได้ลกรหัสแล้วในแผ่นบันทึกแม่เหล็ก
5. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS PC[™] (statistical package for the social sciences/personal computer)

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลนั้น ใช้สถิติและการนำเสนอข้อมูลเป็น 3 ส่วนด้วยกัน คือ

1. นำเสนอและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนผู้สูงอายุทางด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคมที่สำคัญบางด้านในภาพรวม โดยใช้ตารางกระจายความถี่ (frequencies distribution)
2. นำเสนอและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานรวมทั้งข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ โดยใช้ตารางกระจายความถี่เป็นร้อยละ
3. วิเคราะห์และทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance หรือ ANOVA) และการวิเคราะห์จำแนกหมู่ (multiple classification analysis หรือ MCA) โดยตั้งระดับความเชื่อมั่นไว้ที่ 0.05

ผลการสัมภาษณ์

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุพบว่า มีจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด 569 คน เป็นผู้สูงอายุที่เข้าข่ายและถูกเลือกจำนวน 491 คน และจำนวนผู้สูงอายุที่สัมภาษณ์ได้ 402 คน คิดเป็น ร้อยละ 81.9 ของผู้สูงอายุที่เข้าข่าย (ตารางที่ 2.1)

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้สูงอายุที่เข้าข่ายสามารถให้สัมภาษณ์เองได้ร้อยละ 93.0 ในขณะที่ร้อยละ 7.0 เป็นการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุอื่นแทนผู้สูงอายุที่ถูกเลือก โดยเหตุผลของการสัมภาษณ์แทนนั้น ร้อยละ 89.3 เพราะชราภาพมากแล้ว จึงมีปัญหาเกี่ยวกับความจำและการได้ยิน ร้อยละ 10.7 ผู้สูงอายุที่เข้าข่ายไม่อยู่ในขณะที่ไปสัมภาษณ์ (ตารางที่ 2.2)

ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนผู้สูงอายุ

จากจำนวนครัวเรือนผู้สูงอายุที่สัมภาษณ์ได้อาศัยอยู่ 402 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 1,696 คน เป็นชาย ร้อยละ 44.5 หญิง ร้อยละ 55.5 ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 33.5 ของประชากรทั้งหมด (ตารางที่ 2.3)

ร้อยละ 36.5 ของประชากรในครัวเรือนตัวอย่างไม่ได้ทำงาน ร้อยละ 17.2 ทำงานอาชีพอยู่ในภาคเกษตรกรรม ได้แก่ การทำสวน การประมงหรือการรับจ้างที่เกี่ยวกับเกษตรกรรม ในขณะที่ ร้อยละ 25.4 ทำงานอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม โดยมีอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 12.1 ส่วนผู้ที่กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่ในระดับต่างๆ ร้อยละ 20.8 (ผู้ที่กำลังศึกษาเล่าเรียนในส่วนนี้ไม่ได้นับรวมถึงผู้ที่ประกอบอาชีพแล้วและกำลังศึกษาเล่าเรียนควบคู่กันไปด้วย)

ในด้านการศึกษา กว่าครึ่งหนึ่งเป็นผู้ที่จบการศึกษาแล้ว (ร้อยละ 54.5) ร้อยละ 22.7 เป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ และร้อยละ 22.9 เป็นผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือ

ครัวเรือนตัวอย่างร้อยละ 51.8 อยู่ในเขตชนบท และร้อยละ 48.2 อยู่ในเขตเมือง

ลักษณะทั่วไปของตัวอย่าง

ผู้สูงอายุที่ตกเป็นตัวอย่างของการศึกษาคั้งนี้รวมทั้งสิ้น 402 คน มีสัดส่วนของประชากรที่เป็นหญิงมากกว่าชาย กล่าวคือ ร้อยละ 63.2 เป็นหญิง และร้อยละ 36.8 เป็นชาย (ตารางที่ 2.4)

การกระจายของผู้สูงอายุที่เป็นตัวอย่าง แบ่งตามกลุ่มอายุ พบว่ากลุ่มอายุ 60 - 69 ปี มีร้อยละ 55.7 กลุ่มอายุ 70 - 79 ปี มีร้อยละ 28.6 และกลุ่มอายุ 80 ปีขึ้นไป มีร้อยละ 15.7

การศึกษาของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 54.2 ไม่ได้เรียนหนังสือถึงร้อยละ 42.8 และเรียนสูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพียงร้อยละ 3.0

สถานภาพสมรสของผู้สูงอายุนั้นพบว่า สมรสร้อยละ 45.8 หม้ายร้อยละ 43.0 และ ร้อยละ 2.5 เป็นโสด

การนับถือศาสนาของผู้สูงอายุที่ตกเป็นตัวอย่าง นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 89.1 และ นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 10.9

การกระจายของผู้สูงอายุที่ตกเป็นตัวอย่าง จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย พบว่า อยู่ในเขต ชนบท ร้อยละ 54.2 อยู่ในเขตเมือง ร้อยละ 45.2

ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ พบว่ามีโรคประจำตัวถึงร้อยละ 71.1

การทำงานเชิงเศรษฐกิจในปัจจุบันของผู้สูงอายุ ยังคงทำงานอยู่เพียงร้อยละ 32.8 โดย อาชีพสุดท้ายก่อนอายุ 60 ปี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ร้อยละ 60.7) และร้อยละ 1.7 เป็นผู้สูงอายุที่ไม่เคยทำงานมาก่อนเลยในชีวิต

ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่วัดจากการมีสิ่งของเครื่องใช้ และชนิดของส้วมที่ใช้ โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ พบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 50.3) รองลงมาเป็นระดับต่ำ (ร้อยละ 32.4) ผู้สูงอายุและ/หรือคู่สมรสเป็นเจ้าของบ้านพัก อาศัย ร้อยละ 58.2

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับคู่สมรสและ/หรือบุตร (ร้อยละ 81.3) และมีผู้สูงอายุที่ต้องอยู่คนเดียวถึงร้อยละ 10.4 โดยในครัวเรือนของผู้สูงอายุมีสมาชิกอยู่ร่วมด้วย 2-3 คน ร้อยละ 32.6

ร้อยละ 41.5 ของผู้สูงอายุเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรม และมีผู้สูงอายุเพียงร้อยละ 29.4 ที่มีงานอดิเรกทำในเวลาว่าง

ในด้านตัวแปรตาม ได้แก่ คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุมีคะแนนคุณภาพชีวิตต่ำสุดที่ 59 คะแนน และสูงสุด 122 คะแนน คะแนนเฉลี่ย 94.81 จากคะแนนรวม 130 คะแนน (ตารางที่ 2.5) และมีคะแนนแยกเป็นองค์ประกอบด้านต่างๆ ตามตารางที่ 2.6

ตารางที่ 2.1 ประชากรและประชากรตัวอย่างในการศึกษา จำแนกตามอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

ลำดับที่	อำเภอ	ตำบล	เลขที่หมู่บ้าน	จำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด	จำนวนผู้สูงอายุอยู่ในข่ายสัมภาระณ์	จำนวนผู้สูงอายุที่สัมภาระณ์ได้
1.	ทุ่งสง	ที่วัง	4	84	57	56
2.	พิปูน	เขาพระ	11	81	79	58
3.	เฉลิมพระเกียรติ	คอนทรอ	5	95	86	65
4.	สิชล	ทุ่งปรัง	7	55	62	39
5.	ปากพนัง	ปากพนังตะวันตก	-	108	94	76
6.	ปากพนัง	ปากพนังตะวันออก	-	146	113	108
			รวม	569	491	402

ตารางที่ 2.2 จำนวนและอัตราร้อยละของผู้สูงอายุที่ถูกเลือก ให้สัมภาษณ์เองและผู้สูงอายุที่
สัมภาษณ์แทน

ข้อมูลการสัมภาษณ์	จำนวน	ร้อยละ
การสัมภาษณ์		
ให้สัมภาษณ์เอง	374	93.0
สัมภาษณ์แทน	28	7.0
รวม	402	100.0
เหตุผลของการสัมภาษณ์แทน		
ชรามาก มีปัญหาเกี่ยวกับการได้ยิน	25	89.3
ไม่อยู่	3	10.7
รวม	28	100.0

ตารางที่ 2.3 จำนวนและอัตราร้อยละของประชากรในครัวเรือนตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะ
ภูมิหลัง

ลักษณะภูมิหลัง	จำนวน	ร้อยละ
รวม	1,696	100.0
เพศ		
ชาย	754	44.5
หญิง	942	55.5
กลุ่มอายุ		
0 - 4	140	8.3
5 - 9	133	7.8
10 - 19	274	16.2
20 - 29	188	11.1
30 - 39	188	11.1
40 - 49	129	7.6
50 - 59	75	4.4
60 - 69	334	19.7
70 - 79	150	8.8
80 - 89	72	4.2
90 +	13	0.8

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
ไม่ได้ทำงาน	619	36
เกษตรกรรวม	292	17.2
ไม่ใช่เกษตรกร	431	25.4
-รับจ้าง	(205)	(12.1)
-ค้าขาย	(161)	(9.5)
-ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	(35)	(2.1)
-อื่นๆ	(30)	(1.8)
กำลังเรียนหนังสือ	352	20.8
ไม่ทราบอาชีพ	2	0.1
การศึกษา		
ไม่ได้เรียน	389	22.9
ต่ำกว่าระดับประถมศึกษา	95	5.6
ระดับประถมศึกษา	651	38.4
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	79	4.7
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	74	4.4
ระดับปริญญาตรี และสูงกว่า	24	1.4
กำลังเรียนชั้นอนุบาล	66	3.9
กำลังเรียนระดับประถม	147	8.7
กำลังเรียนระดับมัธยมต้น	119	7.0
กำลังเรียนระดับมัธยมปลาย	39	2.3
กำลังเรียนระดับสูงกว่ามัธยมปลาย	5	0.3
ไม่ทราบระดับการศึกษา	8	0.5

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	จำนวน	ร้อยละ
เขตที่อยู่อาศัย		
ชนบท	879	51.8
เมือง	817	48.2

ตารางที่ 2.4 จำนวนและอัตราร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม

ลักษณะภูมิหลัง	จำนวน	ร้อยละ
รวม	402	100.0
เพศ		
ชาย	148	36.8
หญิง	254	63.2
อายุ		
60 - 69 ปี	224	55.7
70 - 79 ปี	115	28.6
80 ปี และมากกว่า	63	15.7
การศึกษา		
ไม่ได้เรียน	172	42.8
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือต่ำกว่า	218	54.2
สูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	12	3.0
ศาสนา		
พุทธ	358	89.1
อิสลาม	44	10.9
สถานภาพสมรส		
สมรส	197	49.0
โสด	10	2.5
หม้าย	173	43.0
หย่า แยก	22	5.5

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	จำนวน	ร้อยละ
รวม	402	100.0
เขตที่อยู่อาศัย		
ชนบท	218	54.2
เมือง	84	45.8
การมีโรคประจำตัว		
ไม่มีโรคประจำตัว	116	28.9
มีโรคประจำตัว	286	71.1
การทำงานเชิงเศรษฐกิจในปัจจุบัน		
ไม่ได้ทำ	270	67.2
ทำ	132	32.8
อาชีพสุดท้ายก่อนอายุ 60 ปี		
เกษตรกรรวม	244	60.7
ไม่ใช่เกษตรกรรวม	151	37.6
ไม่ได้ทำ	7	1.7
ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน		
ระดับต่ำ	130	32.4
ระดับกลาง	202	50.3
ระดับสูง	70	17.3

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	จำนวน	ร้อยละ
รวม	402	100.0
การมีบ้านพักอาศัยเป็นของตนเอง		
ของตนเองและ/หรือคู่สมรส	234	58.2
ไม่ใช่ของตนเองหรือคู่สมรส	168	41.8
การอยู่อาศัย		
อยู่คนเดียว	42	10.4
อยู่กับคู่สมรสและ/หรือบุตร	327	81.3
อยู่กับญาติอื่นๆ	33	8.2
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
อยู่คนเดียว	42	10.4
2 - 3 คน	131	32.6
4 - 5 คน	112	27.9
6 คนขึ้นไป	117	29.1
การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรม		
เป็น	167	41.5
ไม่เป็น	235	58.5
การมีงานอดิเรกทำ		
มี	118	29.4
ไม่มี	284	70.6

ตารางที่ 2.5 จำนวนและอัตราร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามคะแนนคุณภาพชีวิต

คะแนน	จำนวน	ร้อยละ
59 - 69	8	2.0
70 - 79	30	7.5
80 - 89	94	23.4
90 - 99	113	28.1
100 - 109	110	27.4
110 - 122	47	11.7
คะแนนเฉลี่ย (mean) = 94.81	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = .51	

ตารางที่ 2.6 จำนวนคะแนนผู้สูงอายุ จำแนกตามองค์ประกอบด้านต่างๆ ของคุณภาพชีวิต

องค์ประกอบคุณภาพชีวิต	คะแนนรวม	คะแนนสูงสุดที่ได้	คะแนนต่ำสุดที่ได้	คะแนนเฉลี่ย
สุขภาพกาย	35	35	9	23.34
สภาพจิตใจ	30	30	11	23.84
ความสัมพันธ์ทางสังคม	15	15	6	10.97
สิ่งแวดล้อม	40	39	19	29.20
คุณภาพชีวิตโดยรวม	130	122	59	94.81